

dr hab. Adam Solak, prof. APS
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej
w Warszawie

Warszawa, 13.03.2023

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Renaty Kariny Lemańczyk

„Poczucie jakości życia seniorów polskich i niemieckich a funkcjonowanie systemów opieki w obu krajach – analiza porównawcza”

**napisanej pod kierunkiem naukowym Pani dra hab. Elżbiety Gawel –
Luty, prof. AMW oraz promotorki pomocniczej Pani dr Ewy Jówko**

Uwagi wstępne

Współczesne wzmożone dyskursy naukowe nakreślają myślowy horyzont w najważniejszych kwestiach życia jednostki ludzkiej, społeczeństw i instytucji wspomagających, czy wprost przygotowujących do właściwego funkcjonowania w życiu rodzinnym, zawodowym i społecznym. Twórcze i merytoryczne dyskursy naukowe rozstrzygają, a przynajmniej dają przyczynek do porządkowania wielu struktur szeroko rozumianej edukacji i wypełniania jej twórczą treścią. Przez to wprowadzają ład i optymalizują dobre rozwiązania w wielu życiowych problemach. Współczesny człowiek nie tyle szuka nowych problemów, co one „narzucają” się same posiadając różną przyczynowość. Problemy posiadają swoistego rodzaju „zadaniowość”; mają za cel tworzyć obszary, które z naukowego i wychowawczego punktu widzenia domagają się permanentnego porządkowania rzeczywistości. Należy spojrzeć na nie

wielopłaszczyznowo i wielowątkowo, rozległe i w sposób pogłębiony. Na tym tle pojawia się proces starzenia się społeczeństw oraz kwestie problemowe z tym powiązane. Pomimo takiego trendu demograficznego, wiedza na temat życia seniorów oraz możliwości ich wspomagania jest minimalna. Okazuje się bowiem, że szersze badania gerontologiczne w ogólności i w skali porównawczej oraz badania pedagogiczne w konstelacji jakości życia seniorów należą do rzadkości.

Postawione przez Doktorantkę cele poszukiwań badawczych zostały zrealizowane z zastosowaniem właściwych strategii badawczych; strategii poznawczej, teoretycznej i praktyczno-implikacyjnej. W rezultacie przyjętej metodologii mieszanej uzyskano obraz badanej rzeczywistości i zjawisk z tym powiązanych.

Sformułowany temat pracy, zgodnie z wymogami metodologicznymi tego rodzaju prac naukowych, jest wyjątkowo ważny, perspektywiczny oraz problemowy.

Podjęty przedmiot badań wynika z obiektywnych przesłanek poznawczych. Treści dysertacji mieszczą się w przestrzeniach paradygmatu socjologicznego, psychologicznego oraz paradygmatu humanistycznego. Paradygmaty te wyznaczają teoretyczno – empiryczny wymiar rozprawy doktorskiej.

Temat dysertacji „Poczucie jakości życia seniorów polskich i niemieckich a funkcjonowanie systemów opieki w obu krajach – analiza porównawcza” sugeruje jego holizm teoretyczno – badawczy. Autorka na stronie 133 napisała, że „Wybór tematu badań to dopiero część zadania. Ma on najczęściej do czynienia z bardzo liczną zbiorowością, której z przyczyn technicznych i czasowych nie jest się w stanie przebadać. Należy wówczas wyodrębnić grupy jednostek, które będą reprezentować całość (...) Za teren badań w tym znaczeniu przyjąłam województwo zachodniopomorskie i lubuskie na terenie Polski oraz kraj związkowy (Land) Bawaria na terenie Niemiec.” Dla precyzji

takiego ujęcia słusznym byłoby wskazać jasne kryteria reprezentatywności, bądź uszczegółowienia obszaru badań w tytule pracy.

Ocena dysertacji w ujęciu teoretycznym i metodologicznym

W strukturze rozprawy zwraca uwagę klarowny układ rozdziałów uzupełniający specyfikę prac teoretyczno-badawczych. Doktorantka umiejętnie przechodzi od analiz teoretycznych do założeń natury metodologicznej, a następnie do szczegółowej analizy wyników badań i wniosków. Struktura, o której mowa obejmuje osiem rozdziałów (poprzedzone wstępem), zakończeniem i wnioskami z badań, spisem tabel, spisem wykresów, bibliografią oraz aneksem:

Słusznym wydaje się, by Doktorantka dokonał podziału pracy według triady: część teoretyczna, część metodologiczna, część empiryczna i implikacyjna. Czyniłoby to spis treści czytelniejszym.

Zważywszy wskazany wyżej rozmach konceptualizacyjno-realizacyjny nie dziwi objętość dysertacji (301 stron). Jej układ i sposób ustrukturyzowania treści odpowiadają formule z badań realizowanych w konwencji mieszanej. Struktura pracy jest w miarę przejrzysta, poszczególne rozdziały (a w nich podrozdziały) wynikają jeden z drugiego i tworzą spójną całość.

We wstępie Doktorantka przedstawia w ujęciu ogólnym analizę tematu, z założeniami motywacyjnymi o podstawach źródłowych i strukturę pracy. Słusznym byłoby, ze względów formalno – merytorycznych, by Doktorantka podjęty temat osadziła mocniej i bezpośrednio w obszarze pedagogiki. Obszar ten jest obecny w pracy, jednakże powinien być jasno wyartykułowany, chociażby w pedagogicznej definicyjności jakości życia seniorów.

Treści rozdziału pierwszego noszącego tytuł: „Teoretyczne uzasadnienie starości i starzenia się”, mają charakter interdyscyplinarny: biologiczny,

socjologiczny i psychologiczny. Treści rozdziału umieszczone w czterech podrozdziałach są należycie rozbudowane, łączą wielorakie teorie z szeroko rozumianego obszaru nauk społecznych. Zwrócić należy uwagę na fakt, że Doktorantka dobrze poradziła sobie z selekcją materiałów źródłowych i ich syntezą.

Swoistym uzupełnieniem i wzbogaceniem rozdziału pierwszego są analizy teoretyczne będące przedmiotem rozważań zamieszczonych w rozdziale drugim zatytułowanym: „Specyfika opieki na osobami starszymi w Polsce i w Niemczech”. Mamy tutaj opisane trzy zagadnienia: politykę społeczną wobec seniorów w Polsce i w Niemczech, sytuację socjalną seniorów w Polsce i w Niemczech, niektóre instytucje opieki gerontologicznej w Polsce i w Niemczech. Te trzy obszary zagadnień są integralne z: polityką społeczną, pracą socjalną oraz opieką instytucjonalną.

Ocena treści rozdziału drugiego jest pozytywna. Doktorantka podobnie jak w rozdziale pierwszym, umiejętnie integruje wiedzę z zakresu nauk społecznych i nauk humanistycznych. Daje dowód umiejętności logicznego łączenia wątków z różnych dyscyplin naukowych, czego dowodem jest umiejętne przechodzenie i interdyscyplinarne powiązanie wielorakich dyscyplin w obszarze życia senioralnego.

Swoistym uzupełnieniem, zgodnie z tematem recenzowanej rozprawy doktorskiej są analizy teoretyczne będące przedmiotem rozważań zamieszczonych w rozdziale trzecim. Są one poświęcone jakości życia seniorów w wybranej literaturze przedmiotowej. Na uwagę zasługuje tutaj odwołanie się Autorki do pedagogicznej aksjofery jakości życia (s. 103).

Niewątpliwym atutem rozprawy doktorskiej Pani mgr Renaty Kariny Lemańczyk są kolejne rozdziały o charakterze metodologicznym, analitycznym oraz implikacyjnym. W rozdziale czwartym „Podstawy metodologiczne badań własnych” mamy do czynienia z głównymi założeniami o charakterze metodologicznym.

Na uwagę zasługują precyzyjne opisy kolejnych etapów procedury badawczej. Towarzyszą im merytoryczne uwagi dotyczące przyjętych rozwiązań. Punktem wyjścia jest przyjęcie jasno określonych paradygmatów naukowych, przedmiotu i celów badań. Przedmiot badań koreluje z przyjętymi wcześniej założeniami teoretycznymi. Zwraca w tym rozdziale uwagę kompozycja celów na: poznawczy, teoretyczny i praktyczny. Z celów zostały wyprowadzone problemy badawcze; główny i cele szczegółowe. Konsekwencją przyjętej strategii badawczej był dobór metod, technik i narzędzi badawczych, świadczący o wysokich kompetencjach merytorycznych i metodologicznych Doktorantki. Taką samą ocenę wystawiam charakterystykom badanych grup i organizacji badań.

W rozdziałach: piątym, szóstym i siódmym noszącym kolejno tytuły: „Poczucie jakości życia badanych osób starszych w Polsce i w Niemczech w świetle badań własnych” (rozdz. 5), „System opieki nad seniorami w Polsce i w Niemczech w świetle badań własnych” (rozdz. 6), „Wybrane uwarunkowania poziomów poczucia jakości życia badanych osób starszych w świetle badań własnych” (rozdz. 7), mamy precyzyjną kontynuację całości konceptualizacji zamysłu badawczego Autorki; w ujęciu analizy porównawczej.

Doktorantka dokonała prezentacji wyników badań i przeprowadziła analizy na wysokim poziomie dokładności, zgodnie z przyjętymi wcześniej modelami teoretycznymi. Zarówno prezentacje, jak i analizy są przygotowane z dużą starannością, z dbałością o czytelność (wykresy i tabele) i zrozumienie kontekstu badawczego.

„Wnioski z badań i dyskusja” posiadają należyłą strukturę poznawczą. Struktura wnioskowania jest integralna i odpowiada kolejności zawartych w pracy problemom badawczym. Część ta nie tylko zawiera „schematyczne wnioski” ale posiada walor, którym jest personalistyczne, podmiotowe i

instytucjonalne spojrzenie na seniorów w Polsce i w Niemczech w konstelacji poczucia jakości ich życia.

Prowadzone analizy zaowocowały implikacjami dla praktyki pedagogicznej. Jest to treść rozdziału ósmego „Model optymalizujący formy opieki na osobami starszymi”. Jest to autorski projekt Doktorantki, należycie osadzony w dobrze dobranej teorii i praktyce, posiadający oryginalne propozycje aplikacyjne.

Bibliografia jest imponująca pod względem ilościowym i jakościowym

Teoretyczno-metodologiczne kompetencje Doktorantki widoczne w szerokiej i oryginalnej konceptualizacji badań własnych wsparte są niewątpliwie erudycyjnie.

Obszerny zestaw bibliograficzny, do którego sięga Doktorantka, przygotowując dysertację, świadczy o bogatej wiedzy. W prowadzonych studiach, przeglądach, omówieniach, analizach i interpretacjach Autorka korzysta z bogatych źródeł i literatury, które odpowiadają przyjętemu stanowisku teoretyczno – metodologicznemu. Doktorantka wie do czego i w jakim celu się odwołuje. Wielość odwołań świadczy nie tylko o wiedzy Doktorantki, ale o Jej szerokiej kompetencji teoretycznej i świadomości metodologicznej.

W rezultacie szczegółowej analizy pracy doktorskiej Pani mgr Renaty Kariny Lemańczyk „Poczucie jakości życia seniorów polskich i niemieckich a funkcjonowanie systemów opieki w obu krajach – analiza porównawcza” napisanej pod kierunkiem naukowym Pan dr hab. Elżbiety Gawel – Luty, prof. AMW oraz promotorki pomocniczej dr Ewy Jówko stwierdzam, że spełnia ona niezbędne warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami), która z mocy ustawy art. 33 ustawy z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie

ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455) mających zastosowanie do niniejszego przewodu. W związku z tym stawiam wniosek do Władz Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie do publicznej obrony, a Doktorantkę do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jacek Jelen'.